

Austatud lugeja!

Naisterahva üks olulisim oskus pidavat olema oskus oodata. Selles mõtteteras on nii ajaline mõõde – ära kiirusta! –, tegevuslik mõõde – alati ei pea olema aktiivne –, kui ka psühholoogiline mõõde – säilita rahu. Sageli näibki, et ootamisest kui sellisest olulisem on, kuidas oodatakse.

Tänapäeval enamik meist oodata ei oska, ei naised ega mehed. Me tahame saada kõike ja kohe. Ja kui ei saa, oleme närvilised. Nii olen minagi teatava kärsitusega tõdenud, et ehkki *Juridica* laekub suurepäraseid artikleid, mis rohkem või vähem detailselt käsitlevad üht või teist juriidilist üksikprobleemi, siis üldiseid, süsteemi kui sellist analüüsivaid kaastöid pehmelt öeldes napib. Kuid neid on hakanud tulema. Selle ilmekas näide on Tartu Ülikooli professor Jüri Saare sünninumbri artikkel „Eesti kriminaalmenetluse juhtum“.

Võib ju arvata, et millestki üldisest kirjutada on väga lihtne. Juristidena on meil oma arvamus ja kui veel ei ole, siis me kujundame selle. Pealegi, nagu kirjutab Jüri Saar: demokraatia tingimustega harjunud inimesed on iseteadvad ja julged. Enesekiituse korras tuleb aga öelda, et oleme enamasti ka niipalju targad, et teada: üldised küsimused on sageli just need kõige keerulisemad, tihtipeale õigusfilosoofilised ja nõuavad süvenenumat uurimist. Ja nagu märgib Jüri Saar: selleks pole meil alati aega, võimalust ega võimekust.

Kui täpne olla, siis kirjutab Jüri Saar mineviku vormis: meil polnud. Silmas peab ta õigusreformide perioodi. Näib, et vaikselt hakkab kätte jõudma teistsugune aeg. Paratamatult me pidimegi süsteemi analüüsimisega ootama, teisiti lihtsalt ei saanud. Ja mitte ainult aja, võimaluse ja võimekuse puudumise tõttu, vaid ka seepärast, et kui reformimise ajal on süsteemil ideaali tähendus, siis alles mõne aja pärast saab süsteemist tegelikkus. Ideaal ja tegelikkus mitte ainult ei lange kokku, vaid neid ka analüüsitakse täiesti erinevalt.

Seadustega on see tore asi, et ehkki neist saab uus tegelikkus kohe pärast jõustumist, siis milliseks see tegelikkus kujuneb, selgub alles mõni aeg pärast seaduse rakendamist. Siin on sobilik viidata Iko Nõmme sünninumbri artiklile, kus öeldakse, et kui suurel Saksamaal saab seadusandja loota abstraktse normi sisu kujundamisele kohtupraktika poolt, siis meie väiksus arvestades võtab praktika kujunemine siin kordades rohkem aega – üks-kaks kohtulahendit ei ole veel praktika. Nii on meil ebaselguse periood kordades pikem. See omakorda tähendab, et ka sünninumbri tegelikkuse analüüsi peame olema valmis kaua ootama.

Kas eelneva, mitte eriti julgustava lõigu taustal võime öelda, et aeg süsteemi analüüsiks on käes? Ma usun, et paljudki vastavad eitavalt – ootame veel. Võib-olla ma eksin, aga on suurepäraseid õigusteadlasi, kelle jaoks üksikute õigusküsimuste analüüs ei paku enam pinget, kuid kes üldist laadi küsimuste kallale veel ei tihka minna. Aga ma näen siin ohtu. Kas ei ole mitte nii, et süsteemil saab sarvist haarata see, et tunneb läbi ja lõhki selle üksikkomponente? Siit edasi: kui kaotad üksiku vastu huvi, kaob sul peagi pädevus tegeleda üldisega. Pealegi võib olla süsteemset laadi probleeme, mille puhul oodata lihtsalt ei saa.

Jüri Saare artikli vaat et iga lõigu pealt annaks kirjutada toimetaja veeru. See on ühelt poolt tunnustus, teiselt poolt ilmne tõend sellest, kui haavatav on üks üldine käsitlus. Kaldun arvama, et need mõnedkümmend aastat demokraatiat on vaid vähesed meist teinud nii julgeks, et enda mõtteid sellisel viisil avalikkuse ette tuua. Vaieldamatult on need aastad aga teinud meie vägagi võistlevaks. Ja jälle Jüri Saarele viidates: poolte võistlev positsioneerumine pärsib loovust probleemide lahendamisel. Niisiis – kui tahame tõepoolest leida lahendust, unustagem võistlust.

Katrin Prükk